

vidi u 1946. godini pred početak prvog Petogodišnjeg plana. Bankarski sustav činile su sljedeće banke: Narodna banka FNRJ, Državna investiciona banka FNRJ, te Jugoslavenska izvozna i kreditna banka A. D. Beograd. Treću fazu (1948-1952) karakterizira osnivanje dva nova tipa banaka, državne banke za kreditiranje zemljoradničkih zadruga i komunalne banke. Poglavlje je zaključeno popisom gradiva zadružnih saveza i zadruga što se čuva u arhivima Republike Hrvatske prema *Pregledu arhivskih fondova i zbirki RH* iz 2006.

Uz navedena poglavlja sinteza je obogaćena i sljedećim dijelovima: Kratice (2-3), Predgovor (4-7), Uvod (8-23), Zaključak (452-457), Izvori i literatura (458-470), Sažetak (471-473), Zusammenfassung (473-476), Životopis (477), Sadržaj (478-483).

Već spomenuta vrijedna baza podataka nalazi se u Prilozima disertaciji na CD-ROM-u. Priloga je ukupno sedam: Institucije državne uprave nadležne za novčarsko poslovanje (hijerarhijski niže od ministarstava) (484-510); Uvođenje i zamjena novčanih jedinica kao i njihova vrijednost u odnosu na inozemne valute (511-534); Burze (535-544); Radničko osiguranje (545-587); dok se posljednja tri priloga (Baza podataka) odnose na novčarske zavode (banke, štedionice i osiguravajuća društva) koji su djelovali na hrvatskim prostorima do likvidacije privatnih kreditnih poduzeća (588-844).

*Radoslav Zaradić*

Kušen, D. *Arhivi vjerskih zajednica u sjevernoj Hrvatskoj. Razvoj, tipologija, sadržajni značaj*. Doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2011. 332 str.

Disertaciju pod naslovom *Arhivi vjerskih zajednica u sjevernoj Hrvatskoj. Razvoj, tipologija, sadržajni značaj*, autor Dražen Kušen, viši arhivist zaposlen u Državnom arhivu u Osijeku, obranio je 2011. godine pod mentorstvom dr. sc. Josipa Kolarnovića, nasl. izv. prof. u miru.

Početnih osam stranica disertacije nisu paginirane i čine ih: Zahvale, Sažetak, Summary, Ključne riječi te Sadržaj. Ukupno 332 paginirane stranice teksta čine: Uvod (1-7), osam u daljnjem tekstu navedenih poglavlja, Zaključak (285-288), Izvori i literatura (289-325), te Životopis autora s popisom objavljenih radova (326-332).

*Sveobuhvatnost arhiva* (8-31) naslov je prvog poglavlja koje je podijeljeno na četiri dijela. U prvom dijelu obrazlaže se pojam i strategija sveobuhvatnog arhiva - koncepta nastalog u kanadskoj arhivističkoj praksi, a u drugom dijelu autor prepoznaje sveobuhvatni arhiv u hrvatskoj arhivističkoj praksi još iz sredine 18. st., koja je „već duže vrijeme na tragu strategije koja označava pojam total archives“ (str. 10). U kontekstu strategije sveobuhvatnog arhiva, arhivi vjerskih zajednica predstavljaju iznimnu važnost, dok se u četvrtom dijelu navode konkretni institucionalizirani primjeri očuvanja i korištenja arhivske baštine vjerskih zajednica, kao što su: Sekcija za archive crkava i vjerskih zajednica Međunarodnog arhivskog vijeća (ICA/SKR), UNESCO, te niz crkvenih arhiva u državama srednje i zapadne Europe.

U drugom poglavlju *Arhivi vjerskih zajednica u kontekstu hrvatske arhivske službe* (32-61) autor se često referira na sveobuhvatnu sociološku studiju Marinović Bobinac, A. i Marinović Jerolimov, D. (2008) *Vjerske zajednice u Hrvatskoj*. Zagreb:

Prometej; Udruga za vjersku slobodu u RH. Poglavlje započinje kronološkim pregledom arhivskog zakonodavstva i njegovog odnosa prema vjerskim arhivima od uspostave moderne arhivske službe u Hrvatskoj sredinom prošlog stoljeća. U drugom dijelu autor na opisni način navodi podatke o arhivskom gradivu vjerskih institucija prema pojedinim pregledima arhivskoga gradiva. Posebna pozornost posvećena je djelatnosti središnje arhivske ustanove u Hrvatskoj, Hrvatskom državnom arhivu, prema središnjim ustanovama vjerskih zajednica.

Definicija samog prostora iz naslova disertacije čitatelja može zbuniti. U uvodnom dijelu trećeg, ujedno i središnjeg poglavlja knjige, *Vjerske zajednice kao stvaratelji/imatelji arhivske baštine na hrvatskom sjeveru* (62-194), Kušen postavlja jasnu geografsku i vremensku odrednicu. Za istraživanje je uzeto arhivsko gradivo vjerskih ustanova koje je nastajalo na povijesnom prostoru Slavonije od kraja 17. stoljeća. Riječ je o prostoru današnjih samoupravnih jedinica: Virovitičko-podravske, Požeško-slavonske, Brodsko-posavske, Osječko-baranjske, Vukovarsko-srijemske, te manjim dijelom Bjelovarsko-bilogorske i Sisačko-moslavačke županije. Na sistematičan način u poglavlju se navode podatci o povijesnom razvoju i trenutnoj situaciji, relevantnim propisima, tipologiji arhiva te evidenciji Državnog arhiva u Osijeku o stvarateljima i imateljima arhivskoga gradiva sljedećih vjerskih zajednica: Katoličke crkve, Srpske pravoslavne crkve, Protestantske crkve i zajednice, Evangeličke crkve, Hrvatske starokatoličke crkve, Kršćanske adventističke crkve, Kršćanske zajednice Jehovinih svjedoka, Židovske vjerske zajednice, te Islamske vjerske zajednice.

*Sadržajni opis i analiza evidentiranoga gradiva* (195-233), naslov je poglavlja u kojem je gradivo vjerskih zajednica tipološki raspoređeno na gradivo župe/parohije/vjerske općine, gradivo drugih vjerskih stvaratelja u arhivu župe/parohije/vjerske općine, gradivo arhiva muškog samostana/manastira, te gradivo arhiva ženskog samostana.

*Najznačajniji izvori i njihova primjena* (234-240) naslov je petog poglavlja u kojem autor ističe vrijednost kaptolskih isprava, matičnih knjiga, zapisnika kanonskih vizitacija te Statusa animarum (Stanja duša) kao povijesnih i društvenih izvora.

Šesto poglavlje nosi naslov *Zaštita i obrada: stanje i smjernice* (241-261). Oslanjajući se na zapisnike o službenim pregledima arhivskoga gradiva u vjerskim ustanovama na području nadležnosti osječkog arhiva, autor zaključuje kako su očuvanost i sredenost pojedinih arhiva različitog stupnja.

Kao primjere dobre prakse u istoimenom sedmom poglavlju od str. 262 do 280, Kušen navodi suradnju Nadbiskupijskog arhiva u Zagrebu s Hrvatskim državnim arhivom, tradiciju Nadbiskupijskog arhiva u Đakovu, primjere rada određenih franjevačkih arhiva, kao i Istraživačkog i dokumentacijskog centra Cendo koji djeluje pri zagrebačkoj Židovskoj općini.

*Suradnja države i vjerskih zajednica u zaštiti vjerskih arhiva* (281-284), u posljednjem osmom poglavlju, očituje se kroz ugovore između Svete Stolice i RH, čiji su pojedini članci ukratko objašnjeni.